

Innowacja pedagogiczna

autor programu: mgr Dorota Hrycyk

„Stymulowanie rozwoju mowy dzieci w wieku przedszkolnym poprzez wykorzystanie zabaw logopedycznych”

- I. Wstęp
- II. Opis zasad innowacji
  - 1. Zakres innowacji
  - 2. Motywacja wprowadzenia innowacji i oczekiwania z nią związane.
  - 3. Cechy innowacji
  - 4. Cel ogólny
  - 5. Cele szczegółowe
  - 6. Przewidywane efekty
- III. Metody i formy pracy
- IV. Charakterystyka ćwiczeń usprawniających mowę dziecka
- V. Przykłady ćwiczeń usprawniających mowę dziecka
- VI. Ewaluacja
- VIII. Bibliografia

I. Wstęp

Mowa w dużej mierze wpływa na całokształt rozwoju dziecka. Daje możliwość precyzyjnej komunikacji, stanowi narzędzie w zdobywaniu informacji, pozwala na wyrażanie swoich myśli, własnych opinii i uczuć. Jest ona atutem w nawiązywaniu kontaktów społecznych.

Rozwój mowy jest uwarunkowany genetycznie, zależy od wrodzonych właściwości organizmu człowieka, ale możliwy jest jedynie w kontakcie ze środowiskiem społecznym, z innymi ludźmi. Słowem jest to proces, w którym współgrają czynniki biologiczne i społeczne. Według Leona Kaczmarka w rozwoju mowy wyodrębnia się cztery okresy (w nawiasach podano lata ramowo):

- Okres melodii (0 – 1)
- Okres wyrazu (1 – 2)
- Okres zdania (2 – 3)
- Okres swoistej mowy dziecięcej (3 – 7)

Okres swoistej mowy dziecięcej przypada na wiek przedszkolny. Wymowę dziecka wstępującego do przedszkola charakteryzuje już duża umiejętność odtwarzania wszystkich elementów słowa. Dziecko potrafi się już porozumieć z dorosłym, chociaż mowa jego nie jest ukształtowana pod względem dźwiękowym.

Dziecko 3-letnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski, tak ustne, jak i nosowe (*a, o, e, u, i, y, ą, ę*), chociaż w mowie jego mogą występować odstępstwa, np. zamiana samogłosek: *a=o, e=a, i=y*. Jest to związane z niewykształconą sprawnością narządów artykulacyjnych. Powinno również wymawiać spółgłoski wargowe: twarde i miękkie (*m, mi, b, bi, p, pi*), wargowo- zębowe: twarde i miękkie (*f, fi, w, wi*), środkowojęzykowe (*ś, ć, ź, dź, ń*), tylnojęzykowe twarde i miękkie (*k, g, ki, gi*), szczelinowe (*ch*), przedniojęzykowo- zębowe (*t, d, n*), przedniojęzykowo- dźwiękowe (*l, li*), spółgłoski (*j, ł*). W wieku tym mogą się już pojawiać głoski przedniojęzykowo- zębowe (*s, c, z, dz*), a czasem przedniojęzykowo- dźwiękowe (*sz, ź, cz, dź*). Uogólniając, mowę dziecka 3-letniego cechuje miękkie głoski- *s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź* są często wymawiane jak *ś, ź, ć, dź*; *r* może być wymawiane jak *j* lub *ł*, zamiast *f* występuje *ch* i odwrotnie.

Wymowa dziecka 4-letniego będzie się różniła pod względem dźwiękowym. Utrwalają się takie głoski jak: *s, z, c, dz*. Dziecko nie powinno wymawiać ich już jak: *ś, ź, ć, dź*. Pojawia się głoska *r*, choć jej opóźnienie nie

powinno jeszcze niepokoić. Głoski *sz, ż, cz, dż* dziecko jeszcze zamienia na *s, z, c, dz* lub *ś, ź, ć, dź*.

Mowa dziecka 5-letniego jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski *sz, ż, cz, dż* zaczynają się ustalać. Dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć, choć w mowie potocznej mogą być jeszcze wymawiane jak *s, z, c dz*. Głoska *r* powinna być już wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie.

U 6-latków mowa powinna być już opanowana pod względem dźwiękowym. Dużo dzieci ma jednak nadal problem z opanowaniem wymowy głosek *sz, ż, cz, dż, r*. Zdarzają się kłopoty z wymową grup spółgłoskowych, zwłaszcza w śródgłosie wyrazu.

Przedstawiony rozwój mowy postępuje równolegle z rozwojem motoryki narządów artykulacyjnych. Mówienie jest sprawnością, której trzeba się nauczyć. Jest to możliwe dzięki sukcesywnemu dojrzewaniu różnych organów mowy. Od najmłodszych lat dziecko ćwiczy narządy artykulacyjne poprzez czynności ssania, połykania, żucia. Najtrudniejsze głoski wymagają dodatkowych ruchów precyzyjnych, np. uniesienia języka za dziąsła przy *sz, ż, cz, dż*, wytworzenia szczeliny przy wymowie głosek przedniojęzykowych albo szybkich ruchów wibracyjnych niezbędnych do wytworzenia *r*. W najwcześniejszych okresach życia sama natura zapewnia rozwój sprawności aparatu mowy poprzez takie czynności, jak ssanie, żucie itp. W późniejszych okresach trening ten jest kontynuowany przez samą czynność mówienia. Gdy czynność ta jest zanizowana lub niedbała zakres sprawnościowy mowy przestanie na minimum. Potrzebny jest wówczas duży trening oparty na ćwiczeniach artykulacyjnych.

Mowa w dużej mierze wpływa na ogólny rozwój dziecka, jego osiągnięcia szkolne.

Stanowi narzędzie w zdobywaniu informacji, pozwala na wyrażanie swoich myśli, opinii, odczuć.

Ogromną rolę w procesie kształtowania mowy dziecka odgrywają rodzice i najbliższe otoczenie- to oni są jego pierwszymi nauczycielami mowy poprzez wspólne zabawy, czytanie książeczek, ich opowiadanie, śpiewanie piosenek. Istotne znaczenie w zakresie wspomagania i rozwoju mowy ma także działanie nauczyciela pracującego z dzieckiem w przedszkolu, gdzie zabawa stanowi dominujący sposób nauki. Jest kluczem do poznawania nowych słów, ćwiczy oddech, głos, słuch i wymowę. Doskonali formy gramatyczne uwzględniając przy tym akcent, melodię i rytm mowy. Poprzez zabawę możemy stymulować rozwój wszystkich funkcji, od których zależy prawidłowy rozwój mowy.

Wyniki badań pedagogicznych, a także moja własna obserwacja dowodzą, że rozwój mowy dzieci w wieku przedszkolnym jest bardzo zróżnicowany, u wielu dzieci występują oprócz wad wymowy, opóźniony rozwój wymowy lub niechęć do mówienia, zaburzenia słuchu fonematycznego, analizy i syntezy słuchowej.

Występowanie tych zaburzeń ma istotny wpływ na przebieg procesu nauczania w okresie wczesnoszkolnym. Za słuszne uważam więc wprowadzenie dodatkowych zabaw, mających na celu rozbudzenie aktywności słownej dzieci, wpływających na rozwój mowy dziecka.

Wczesne rozpoczęcie usprawniania mowy oraz korygowanie wszelkich zaburzeń mogą wyrównać defekty rozwojowe.

Przedszkole przygotowuje dzieci do podjęcia nauki w szkole. Intensywne działania nauczycieli, zmierzające ku osiągnięciu przez dziecko dojrzałości szkolnej, powinny dotyczyć szczególnej opieki ostatniej fazy kształtowania się mowy dziecka, tak aby była ona już dojrzałą, gdy dziecko przekroczy próg szkoły.

Dzieci niechętnie ćwiczą swoją wymowę w tradycyjny sposób. Znajdujące się w innowacji ćwiczenia mają charakter zabawy. Nauka poprawnej wymowy nie musi być monotonna. Może zamienić się w wesołą i ciekawą przygodę.

II. Opis zasad innowacji.

1. Zakres innowacji.

Innowacja obejmie dzieci 5 i 6-letnie uczęszczające do Przedszkola w Nowej Wsi Lęborskiej. Materiał będzie realizowany przez autorkę jako cykl ćwiczeń prowadzonych systematycznie dwa razy w tygodniu przez cały rok szkolny 2014/15. Ćwiczenia będą skorelowane z treściami edukacyjnymi w ramach podstawy programowej, poszerzając je o treści zawarte w innowacji.

2. Motywacja wprowadzenia innowacji i oczekiwania z nią związane.

Umiejętność poprawnego mówienia jest szczególnie ważna. Coraz większą rolę odgrywają środki przekazu opierające się na słowie mówionym. Rodzice często zastanawiają się czy ich dziecko mówi poprawnie, czy rozwój mowy przebiega prawidłowo, czy też może jest opóźniony lub zaburzony. Z badań przesiewowych prowadzonych co roku w przedszkolu wynika, że coraz więcej dzieci ma wadę wymowy i potrzebuje pomocy logopedycznej. Po kilkuletniej obserwacji (rosnąca liczba dzieci objęta terapią logopedyczną w przedszkolu) doszłam do wniosku, że istnieje potrzeba intensywnej, systematycznej pracy, ukierunkowanej na doskonalenie i korygowanie mowy dziecka. Stąd też zrodził się pomysł powstania niniejszej innowacji. Innowacja powstała na potrzeby placówki. Zajęcia te nie zastąpią terapii logopedycznej dzieciom, które nie osiągnęły normy językowej. Będą one stymulowały językowe umiejętności.

3. Cechy innowacji:

- Systematyczność i celowość podejmowanych działań
- Zintegrowanie innowacji z realizacją zadań wynikających z planu pracy dydaktyczno- wychowawczej
- Opracowanie zestawu ćwiczeń dla dzieci

4. Cel ogólny:

Stymulowanie rozwoju mowy i języka, tak aby dzieci osiągnęły:

- Sprawność strony artykulacyjnej, gramatycznej i leksykalnej mowy
- Umiejętność sprawnego komunikowania się z rówieśnikami i dorosłymi z bliższego i dalszego otoczenia
- Umiejętność komunikowania o swoich potrzebach i stanach emocjonalnych

5. Cele szczegółowe:

- Wspomaganie rozwoju dziecka
- Wyrobienie właściwych nawyków mowy jak: oddech, zamykanie ust, przełykanie śliny
- Usprawnienie motoryki narządów artykulacyjnych oraz ich właściwa koordynacja

- Tworzenie sytuacji sprzyjających spontanicznemu wypowiedaniu się
- Zachęcanie dziecka do udziału w rozmowie kierowanej, tematycznej
- Wzbogacenie słownictwa
- Przewycięzanie trudności artykulacyjnych
- Polepszenie funkcjonowania społecznego wychowanka
- Zdobywanie nowych doświadczeń werbalnych
- Wywołanie prawidłowej artykulacji głosek
- Utrwalenie prawidłowej wymowy głosek
- Skupianie uwagi i współpraca z osobą ćwiczącą

6. Przewidywane efekty:

Dziecko:

- Usprawni motorykę narządów artykulacyjnych
- Wzbogaci słownictwo
- Zdobędzie nowe doświadczenia werbalne
- Utrwali prawidłową wymowę głosek

III. Metody i formy pracy

Realizację zamierzonych celów umożliwi stosowanie odpowiednich metod i form nauczania.

Metody:

- wspierające rozwój dziecka,
- stymulujące rozwój dziecka,
- słowne: instrukcje, objaśnienia, rozmowa,
- percepcyjne: obserwacja , pokaz,
- czynne: samodzielnych doświadczeń, zadań stawianych do wykonania,
- twórcze.

Formy:

- praca z całą grupą
- praca w zespołach

IV. Charakterystyka ćwiczeń usprawniających mowę dziecka

Podstawowym środowiskiem kształtowania myślenia i mowy dziecka jest rodzina. Jednak nie każda rodzina dobrze pełni swoją rolę. Przedszkole mimo tego, że nie stwarza tak dogodnych warunków indywidualnej opieki nad wymową dziecka, to jednak góruje nad nią pod innymi względami. Wielkim atutem przedszkola jest świadomy program działania, stwarzanie zamierzonych sytuacji do słuchania prawidłowej i bogatej mowy, do zadawania pytań, udzielania odpowiedzi, a także korygowania błędów i wad. Dziecko przyswaja sobie system językowy działający w świecie. Proces ten jest ściśle powiązany z rozwojem wszystkich zmysłów i funkcji psychicznych. Słowo pozwala dziecku poznawać, rozumieć i opisywać świat. Aby dziecko mogło rozwijać swoje umiejętności językowe, powinno mieć stworzone warunki do prawidłowego ukształtowania wszystkich umiejętności warunkujących proces nabywania języka.

Ćwiczenia słuchu fonematycznego

Uwaga słuchowa warunkuje prawidłowy poziom odbioru informacji akustycznych. Koncentracja na dźwiękach płynących z otoczenia jest zależna także od poziomu uwagi pozostałych zmysłów. Słuch fonematyczny to zdolność precyzyjnego słyszenia i różnicowania dźwięków mowy. Słuch fonemowy umożliwia uczenia się znaczeń wyrazów zawierających głoski opozycyjne. Wtórnią umiejętnością, nabywana w czasie nauki czytania i pisania, jest prawidłowa analiza i synteza głoskowa. Zaburzenia słuchu fonemowego mogą być przyczyną wad wymowy, niezakończonego i opóźnionego rozwoju mowy. Dziecko musi odróżnić poszczególne głoski, zwłaszcza głoski dźwięczne od ich bezdźwięcznych odpowiedników. Ma to znaczenie dla treści wypowiedzi np. mylenie wyrazów *koza- kosa, domek- Tomek, kasa- kasza*

Ćwiczenia słuchowe

W przedszkolu program wyraźnie rozgranicza rodzaje ćwiczeń słuchowych dla dzieci młodszych i starszych. Pierwsze rozpoznają dźwięki naturalne pochodzące z otoczenia, natomiast słuchowa analiza mowy

pozostawiona jest dzieciom starszym. Zaleca się wprowadzanie do zajęć słuchowych efekty akustyczne wydawane przez instrumenty muzyczne, zegary, dzwony, itp. W ramach tych ćwiczeń rozpoznaje się melodię nuconą przez nauczyciela, rozpoznawanie rytmu, liczby uderzeń, klaskanie w rytm. Ćwiczenia słuchowe dla dzieci starszych obejmują wydzielenie wyrazów w zdaniu, sylab w wyrazach, głosek. Stanowią one przygotowanie do nauki czytania i pisania.

Ćwiczenia rytmizujące

Ćwiczenia rytmizujące wskazane są przede wszystkim dla dzieci, których rozwój psychoruchowy nie przebiega prawidłowo. Dzieci te cechuje słabe poczucie rytmu. Znajduje to swoje odbicie w mowie dziecka, gdyż mowa jest aktem ruchowym. Pracując zatem nad mową dziecka trzeba stosować ćwiczenia ogólne- doskonalące motorykę, by wspierać ten narząd w jego funkcji ruchowej.

Ćwiczenia oddechowe

Mówienie jest nierozłącznie związane z oddychaniem. Ćwiczenia te mają na celu pogłębienie oddechu, rozruszanie przepony, wydłużenie fazy wydechowej. Ćwiczenia oddechowe ułatwiają także koncentrację i pozwalają lepiej kierować uwagą dowolną. Dla funkcji mowy ważna jest umiejętność wdychania i wydechania powietrza przez usta, przez usta i nos oraz tylko przez nos. Dźwięki języka polskiego wymawiane są na wydechu.

V. Przykłady ćwiczeń usprawniających mowę dziecka

Ćwiczenia usprawniające narządy artykulacyjne

Cel ćwiczeń:

-Wypracowanie zręcznych i celowych ruchów języka, warg i podniebienia miękkiego.

Przykłady ćwiczeń:

- wysuwanie języka do przodu i następnie chowanie go w jamie ustnej („języczek – wędrowniczek”),
- wysuwanie języka do nosa i do brody,
- oblizywanie językiem warg (można dziecku wargi posmarować miodem, czekoladą),
- przesuwanie języka w kąci ust,
- oblizywanie wewnętrznej strony warg,
- wypychanie językiem policzków (na zmianę) – zabawa w chomika,
- dotykanie czubkiem języka na zmianę dolnych i górnych zębów – zabawa w liczenie zębów,
- unoszenie czubka języka do dziąseł (z artykulacją głoski „l”),
- mlaskanie językiem,
- kłaskanie językiem – zabawa w konika,
- cmokanie wargami – „buziaki”,
- wprawianie ust w drganie – zabawa w motor,
- wysuwanie warg do przodu, przesuwanie ich w kąci ust – zabawa w zajączka,
- półuśmiech (odciąganie na przemian kącików warg),
- układanie dolnej wargi na górną i górnej na dolną,
- ściąganie ust jak przy samogłosce „u”, a następnie spłaszczanie ich i cofanie kącików ust jak przy artykulacji samogłoski „i”,
- przy szeroko otwartej buzi wdychanie powietrza nosem, a wydychanie ustami (obserwujemy ruchy podniebienia miękkiego w lusterku),
- kaszel uaktywniający podniebienie miękkie („kaszel dziadka”) z językiem wsuniętym między zęby,
- ziewanie,
- wymawianie sylab: *ak, uk, ka, ku*

Ćwiczenia oddechowe

Cel ćwiczeń:

- wydłużenie fazy wydechowej,
- uzyskanie równomierności siły wydechu,
- nabycie umiejętności ekonomicznego zużycia powietrza,
- rozruszanie przepony,
- zapobieganie mówieniu na wdechu,
- wyrabianie nawyku oddychania przez nos, gdyż wdech nosem: oczyszcza wdychane powietrze, nagrzewa wdychane powietrze,

nawilża wdychane powietrze, zmniejsza opór powietrza, które wdychane ustami dostaje się z dużą siłą bezpośrednio do płuc

Przykłady ćwiczeń:

- puszczenie baniek mydlanych,
- chuchanie na ręce (zabawa: odtajanie zamrożonej szyby),
- długa artykulacja głoski „s” (zabawa: wypuszczanie powietrza z balonika),
- wypowiadanie na jednym wydechu samogłosek:
aaaaaaaaaaaaa
aoaoaoaoaoao
aou aou aou
- dmuchanie na wiatraczek,
- nadmuchiwanie papierowych torebek, baloników,
- zabawa w pociąg (pociąg rusza „cz cz cz”; jedzie „puf, puf”; hamuje „iiiiii”),
- wdychanie powietrza przez nos i wydychanie ustami,
- unoszenie rąk w górę podczas wdechu (np. kwiatki rosną do słońca) i wolne, spokojne ich opuszczanie przy wydechu (kwiatki układają się do snu),
- dmuchanie na płomień świecy, kłębek waty, skrawki papieru, piłeczki
- gra na organkach, fletach, trąbkach,
- dmuchanie na płatki bibuлки za pomocą słomki,
- przenoszenie skrawków papieru za pomocą słomki,
- obserwowanie ruchów przepony podczas oddychania w pozycji leżącej,
- nadymanie buzi i przepychanie powietrza w jamie ustnej,
- dmuchanie do rurki zanurzonej w wodzie (bulgotanie),
- dmuchanie na pływające statki, łabędzie (statki, łabędzie wykonane z papieru)

Ćwiczenia słuchowe

Cel ćwiczeń:

- kształcenie uwagi słuchowej,
- kształcenie pamięci słuchowej,
- wykształcenie umiejętności rozróżniania siły dźwięków, ich wysokości i rytmu,
- opanowanie umiejętności rozpoznawania źródła i kierunku dźwięku, ilości dźwięków (dużo – mało), głośności (głośno – cicho),
- uczenie kojarzenia dźwięku słów i zadań z określoną sytuacją,
- opanowanie umiejętności różnicowania i naśladowania głosów zwierząt, pojazdów, itp.
- opanowanie umiejętności analizy słów na sylaby,
- opanowanie umiejętności rozpoznawania początku i końca wyrazu,

- doskonalenie umiejętności wydzielenia z ciągu mownego wyrazów i zdań, rozumienie ich znaczenia

Przykłady ćwiczeń:

- ćwiczenie reakcji na dźwięk: dziecko siedzi przy stole, przed nim stoi zapalona świeca; po usłyszeniu dźwięku zdmuchuje świecę,
- rozpoznawanie źródła dźwięku, np. przelewanie wody z kubeczka do kubeczka, szelest papieru, uderzanie pałeczką w szkło, dzwonienie dzwonkiem,
- rozpoznawanie odgłosów różnych rzeczy potrząsanych w zamkniętym pudełku (guziki, groch, kasza),
- różnicowanie audycji słownych i muzycznych, np. nauczyciel rozkłada przed dzieckiem dwa obrazki: przedstawiające mężczyznę i orkiestrę; w chwili, gdy dziecko słyszy rozmowę nagrałą na taśmie magnetofonowej – wskazuje na obrazek z mężczyzną, gdy słyszy muzykę – obrazek z orkiestrą,
- rozpoznawanie odgłosów instrumentów muzycznych, np. bębenek, grzechotka, trąbka, kołatka,
- szukanie źródła dźwięku, np. szukanie ukrytego zegarka, radia, dzwoniącego budzika,
- różnicowanie i naśladowanie głosów zwierząt: np. psa, kota, krowy, kozy, kury, kaczki; pojazdów: samochód, motor, pociąg; różnicowanie odgłosów zjawisk przyrody np. burza, wiatr, deszcz (dźwięki te mogą być odtwarzane z taśmy magnetofonowej),
- rozpoznawanie poszczególnych osób po głosie, np. głos mamy, taty, brata, siostry, babci,
- rozpoznawanie ilości dźwięków (dużo – mało), np. nauczyciel wystukuje na bębnie pewną ilość dźwięków, a dziecko układa tyle klocków, ile usłyszało dźwięków,
- rozpoznawanie głośności dźwięków (głośno – cicho),
- wystukiwanie, wyklaskiwanie podanego rytmu,
- segregowanie przedmiotów lub obrazków według pierwszej głoski, np. wyszukaj przedmioty, których nazwy zaczynają się głoską „o”,
- podział wyrazów na sylaby
- wyróżnianie wyrazów w zdaniu; ile wyrazów, tyle ustawiamy klocków, tyle razy klaszczemy
- wydzielenie sylab w wyrazach; wystukiwanie, wyklaskiwanie sylab
- wyszukiwanie przedmiotów, zabawek, których nazwy rozpoczynają się daną spółgłoską
- wydzielenie głosek w łatwych wyrazach
- różnicowanie wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską np. *bułka- pólka, lody- loty*

Ćwiczenia rytmizujące

- dzieci maszerują w kole wiązonym przy akompaniamencie muzyki; na sygnał słowny zatrzymują się i klaszczą w rytm; na następny sygnał- klaskają językiem w takt muzyki, dalej wymawiają sylaby np. *pam, pam, pam*
- koło, twarze do środka, w tempie marsza dzieci wymawiają imiona np. O- la, Zo- sia

Ćwiczenia fonacyjne

Cel ćwiczeń:

- regulacja napięcia mięśni krtani i gardła
- modelowanie siły natężenia głosu
- modelowanie wysokości głosu

Przykłady ćwiczeń:

- przedłużona (płynna) wymowa samogłoski *a* bez zmiany natężenia głosu
- kilkakrotna wymowa tej samej głoski z krótkimi przerwami (wymowa rytmiczna), np. *a a a*
- wielokrotne powtarzanie określonej samogłoski płynnie i rytmicznie, powoli i szybko
- wypowiadanie samogłoski z większym i mniejszym natężeniem głosu (głośniej i ciszej)
- wypowiadanie na jednym wydechu, z tą samą siłą trzech samogłosek np. *aou, eyi*, następnie czterech i na koniec pięciu *aoueyi*
- wypowiadanie krótkiego zdania szeptem, półgłosem, pełnym głosem, krzyżąc
- przedłużona wymowa samogłoski *a* z różną modulacją wysokości głosu (naśladowanie śpiewu kołysanki)
- naśladowanie wycia syreny samochodowej
- wymawianie połączenia samogłosek *au* z różną intonacją, wyrażającą pytanie, twierdzenie, gniew, zadowolenie

VI. Ewaluacja

Ewaluacja przeprowadzona zostanie na podstawie:

- Bezpośredniej obserwacji dzieci
- Analizie ich wypowiedzi
- Rozmowy z dziećmi
- Rozmowy z rodzicami
- Ocenę i opinię dyrektora przedszkola

Wyniki ewaluacji zostaną przedstawione Dyrektorowi, Radzie Pedagogicznej i Rodzicom po zakończeniu innowacji.

VII. Przykładowe scenariusze zajęć

SCENARIUSZ nr 1

TEMAT: Przygody Strażaka Staszka.

CELE:

- utrwalenie prawidłowej artykulacji głosek opozycyjnych
- rozwijanie słuchu fonemowego
- usprawnianie narządów mowy

GRUPA: 5-, 6-latki

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- Obrazki zawierające w swojej nazwie głoski s i sz
- Opowiadanie „Strażak Staszek”

Przebieg zajęć

1. Gimnastyka narządów artykulacyjnych- „Strażak Staszek”

Nauczycielka wita dzieci i zaprasza je do gimnastyki buzi. Opowiada historyjkę prosząc, by dzieci w odpowiednim momencie starannie wykonywały ćwiczenia narządów mowy.

„Strażak Staszek”

Pewnego dnia przy ulicy Szałasowej wybuchł pożar. Pani Szostkova zadzwoniła do straży pożarnej. Strażak Staszek szybko wskoczył do wozu i na sygnale pojechał na miejsce pożaru (*dzieci wymawiają połączenie samogłosek*

e-o, e-o). Na miejscu zobaczył, że płonie dach (*układają dolne zęby na górną wargę*) i parter (*układają górne zęby na dolną wargę*). Rozwinął wąż (*tworzą rulonik z języka*) i zaczął gasić płomienie. Strażak biegał po całym domu, gasząc ogień (*przesuwają czubkiem języka po górnych zębach, podniebieniu górnym i dolnych zębach*). Nagle zabrakło wody. Staszek postanowił gasić ogień piaskiem (*wysuwają i chowają szeroki i płaski język*). W końcu ogień zgasł, słychać było tylko syk (*wymawiają długie sss...*). Strażak raz jeszcze sprawdził wszystkie pomieszczenia w domu (*czubkiem języka dotykają podniebienia górnego, górnych zębów, wewnętrznej strony policzków, dolnych zębów i dna jamy ustnej*). Wokół rozległy się oklaski („*klaszcza*” *uderzając szerokim językiem o podniebienie*). Strażak Staszek zadowolony z wykonanej pracy (*dzieci rozciągają usta w szerokim uśmiechu*) odjechał wozem strażackim (*wykonują motorek wargami*).

2. Zabawa słuchowo – artykulacyjna „Sprawne uszko”

Dzieci siadają jedno za drugim, tworząc wąż strażacki. Nauczycielka ustala, że jedno z nich wyjdzie z pomieszczenia. Pozostałe, naśladując szum wody płynącej w wężu, z zasłoniętymi ustami wymawiają głoskę *szszsz...*. Jedno z nich z zasłoniętymi dłońmi ustami, naśladuje dźwięk wody wypływającej z pękniętego węża, wymawiając głoskę *sss...*. Na dany sygnał wszyscy jednocześnie na długim wydechu wymawiają umówione głoski. W tym czasie prowadząca zaprasza odgadujące dziecko. Prosi o odszukanie „dziury” w wężu, koncentrując jego uwagę słuchową na dźwiękach. Po wykonaniu zadania nieszczelny wąż należy „zalepić”, układając usta koleżanki lub kolegi w kształt zgodny z układaniem ust podczas wymawiania głoski *sz*. Zabawę należy powtórzyć kilka razy.

3. Zagadki – „Zawody”

Nauczycielka przypomina uczestnikom o charakterystycznych cechach głosek *s* i *sz* (układ ust, języka, temperatura wyczuwanego strumienia powietrza). Prezentuje tablice ze schematami i symbolami przedstawiającymi układ narządów mowy podczas wymawiania obu głosek. Następnie zaprasza dzieci do odgadywania zagadek oraz wyszukiwania w odgadniętej nazwie głosek *s* – *sz*.

Ma biały fartuch - jak lekarz, ale nie leczy, tylko wypieka.

Piekarz

Jak się nazywa taki lekarz, którego pacjent głośno szczeka.

Weterynarz

Nie jest kotem, a bez strachu po spadzistym chodzi dachu.

Czarne ręce ma i twarz i ty go na pewno znasz.

Kominiarz
Deska, młotek, ręce zręczne zrobią mebli coraz więcej.

Stolarz
Przez dzień cały w ciągłym trudzie wciąż buduje dla nas dzielnie.
Znają go też wszyscy ludzie i szanują jego kielnię.

Murarz
Roznosi przekazy, listy, telegramy.
Wszyscy go lubimy i chętnie witamy.

Listonosz
Leczy wszystkich i mnie także. Chorym leki przepisuje.
Słowem także im pomaga i na duchu podtrzymuje.

Lekarz

4. Zabawa artykulacyjna – „Mistrz pamięci”

Nauczycielka układa cztery obrazki, w nazwach których są głoski „sz-s”. Zachęca dzieci do zapamiętywania ich kolejności. Wybrana osoba odwraca się tyłem do obrazków i stara się prawidłowo powtórzyć. Osoba prowadząc dokłada kolejne obrazki i zaprasza inne chętne dzieci do powtórzenia wydłużającego się ciągu nazw.

5. Podziękowanie dzieciom za wspólną zabawę.

SCENARIUSZ nr 2

TEMAT: Przygody Misia Uszatka

GRUPA: 5-, 6-latki

CEL ZAJĘĆ:

- ćwiczenie narządów mowy
- rozwijanie analizatora słuchowego
- dokonywanie syntezy sylabowej wyrazów
- świadome gospodarowanie oddechem podczas ćwiczeń oddechowych

POMOCE DYDAKTYCZNE

- lusterka
- obrazki (las, pacynka, chłopiec, dziewczynka)
- słomki
- szklanki z wodą
- magnetofon
- płyta CD z muzyką do marszu, biegania i podskoków, muzyką relaksacyjną
- seria obrazków (wąż, samolot, rybka, niedźwiedź, konik polny)

Przebieg zajęć

1. Zabawa fabularyzowana ćwicząca narządy mowy.

Dzisiaj wasze języczki będą misiem Uszatkiem, a wasza buzia jego domkiem. Miś obudził się wcześniej rano – przeciągnął się i trochę poziewał. Zrobił poranną gimnastykę – kilka podskoków (*unoszenie języka na górny watek dziąsłowy przy szeroko otwartych ustach*), troszkę pobiegał (*wypychanie językiem policzków*). Na śniadanie zjadł słodki miód (*oblizywanie warg*). Potem umył ząbki (*oblizywanie językiem górnych zębów po wewnętrznej stronie przy zamkniętych, a następnie otwartych ustach*). Wyjrzał przez okno (*wysuwanie szerokiego języka na zewnątrz jamy ustnej*). Zobaczył Zosię i Jacka. Przesłał im całuski (*cmokanie ustami – naśladowanie posyłania całusków*). Dzieci zaprosiły go na spacer do lasu.

2. Marsz z akompaniamentem muzycznym.
3. Zabawa fabularyzowana (ilustrowana obrazkami). „Co dzieci widziały na spacerze?”.

Powtarzanie pojedynczych głosek, ćwiczenie narządów mowy.

- „wąż”- wysuwa wąski język, porusza w różnych kierunkach, wybrzmiewanie głoski sss...
- „samolot” - ręce w bok, wybrzmiewanie głoski zzz...
- „miś” - oblizuje wargi (miś zjadł miód), mruczy mmm...
- „rybka”- otwiera i zamyka pyszczek (wargi) przy zamkniętych zębach, wypuszcza bąbelki powietrza p, p, p ...
- „balonik” - nabieranie powietrza do ust, powietrze uchodzi z balonika fff...
- „konik polny” - wybrzmiewanie głoski c, c, c...

4. Zabawa ruchowa „W lesie”.

Dzieci podzielone na dwie grupy. Jedna grupa to drzewa (oznaczone szarfami), druga to dzieci. Dzieci poruszają się między drzewami zgodnie z akompaniamentem muzycznym, gdy usłyszą głos dzikiego zwierza, chowają się za drzewo. Nauczycielka „miś” woła dzieci dokonując analizy (syلابowej). Wołane dziecko macha rączką do misia.

5. Zabawa oddechowa ze słomką.

Miś wrócił do domu bardzo zmęczony. Mama przygotowała mu herbatkę - *dmuchanie przez słomkę do szklanki z wodą* (lekko, mocno, krótko, długo).

6. Relaksacja – dzieci wcielają się w postać misia Uszatka.

Mamusia przygotowała misiowi ciepłe i miękkie łóżeczko. Pomogła mu zdjąć ubranko i ułożyła do snu. W pokoju było cichutko, bo wszystkie zabawki już spały. Miś ułożył się wygodnie, zamknął oczka, rozprostował nóżki i rozluźnił rączki. Teraz Uszatek oddycha równo i spokojnie. Jest mu dobrze, przyjemnie i miękko. Leży miś Uszatek i tak sobie myśli; Jest mi dobrze. Oddycham lekko, równo i spokojnie. Wszystkie zabawki teraz śpią. Za chwilę i ja zasnę. Czuję, że moja prawa ręka staje się ciężka. Jest już bardzo ciężka. Jest już tak ciężka jak duży kamień. Jest już tak ciężka, że nie mogę jej podnieść. Czuję, jak moja lewa ręka staje się ciężka. Jest już bardzo ciężka. Jest już tak ciężka, jak duży kamień. Jest już tak ciężka, że nie mogę jej podnieść. Oddycham lekko, równo i spokojnie. Nóżki też są leniwe. Najpierw prawa nóżka staje się ciężka, coraz cięższa. Jest już tak ciężka, że nie chce mi się nią

ruszać. Lewa nóżka staje się ciężka, coraz cięższa. Jest już tak ciężka, że nie chce mi się nią ruszać. Głowa leży spokojnie. Czuję się dobrze. Jest bardzo cicho i spokojnie. Oddycham lekko, równo i spokojnie. Oddycham lekko. Oddycham równo. Oddycham spokojnie. Jest mi przyjemnie i dobrze. Sen zamyka mi oczka. Zasypiam, zasypiam. Miś budzi się. Otwiera oczy. Podnosi do góry ręce, przeciąga się. Jest wypoczęty i radosny. Jest mu wesoło i bawi się radośnie z innymi dziećmi.

6. Podziękowanie dzieciom za wspólną zabawę.

SCENARIUSZ nr 3

TEMAT: Utrwalenie prawidłowej wymowy głoski „sz” w wierszu „Myszka”.

GRUPA: 5-, 6-latki

CEL ZAJĘĆ:

- kształtowanie prawidłowej wymowy głoski szeregu szumiącego
- wydłużenie fazy wydechowej
- usprawnianie narządów artykulacyjnych
- rozwijanie percepcji słuchowej

POMOCE:

- lustro
- instrumenty muzyczne
- obrazki
- liście
- słomki
- gazety
- koszyki
- pojemniki z jajek niespodzianek

Przebieg zajęć

1.Ćwiczenia utrwalające wymowę głoski „sz” w izolacji.

2.Zabawa „Szumiący wiatr”.

Nauczycielka dokładnie prezentując dzieciom ułożenie warg i języka; naśladuje szum wiatru: *szszsz...* . Dzieci powtarzają za nauczycielką.

2.Gimnastyka oddechowa.

- Ćwiczenia oddechowe wydłużające fazę wydechową. Zdmuchiwanie liści z „drzewa” - zabawa w wiatr.
- Ćwiczenia oddechowe z zatrzymaniem oddechu. Przenoszenie przy pomocy słomki białych kropek na kapelusz muchomora.

3. Ćwiczenia usprawniające narządy mowy.

Ćwiczenia wewnątrz jamy ustnej mające na celu pionizację czubka języka.

- zabawa „Jesienne sprzątanie buzi”.
- dotykanie końcem języka podniebienia twardego (malowanie sufitu).
- dotykanie czubkiem języka dna jamy ustnej (mycie podłogi).
- wypychanie językiem policzków (malowanie ścian).
- oblizywanie zewnętrznej i wewnętrznej strony zębów ruchem okrężnym (mycie okienek).
- unoszenie czubka języka do zębów górnych z jednoczesnym wyrzucaniem go na zewnątrz jamy ustnej (trzepanie dywanu).
- zabawa „Koniki jadą” - klaskanie językiem; „Koniki stoją”- parskanie, wprawianie ust w drganie

4. Ćwiczenia fonacyjne.

- Wymawianie na jednym wydechu samogłosek.
- Wymawianie na jednym wydechu dwóch, a następnie trzech samogłosek:
au, eo, lu, aoe, aou, itd.

5. Ćwiczenia artykulacyjne.

- Powtarzanie wyrazów z głoską „sz”:
*szuka, szumi, szary, Szymek, szyjka,
koszyk, kaszel, brzuszek, poszedł,
kosz, kapelusz, Tomasz,
szmatka, szyszki
kasztań, poszły, uszka, myszka,*
- Nazywanie przedmiotów (*koszyk, kasztań, szyszka*).
- Liczenie kasztań, szyszek, koszyków:
*dwa koszyki
sześć kasztań
trzy szyszki*
- Określanie cech (wielkość, kształt, kolor).
- Powtarzanie zdań:
*Kasztań leżą w koszyku.
Na drzewie szumią liście.
Szymek ma sześć kasztań i trzy szyszki.
Tomasz poszedł z koszem na grzyby.*

- Nauka wiersza „Myszka”

*„Główkę i szyjkę wytnę z kasztanka,
Na brzuszek wezmę maleńką szyszkę,
Ze szmatki – uszka, ogon z gałganka
I do zabawy zrobię ci myszkę”.*

6. Rozwijanie percepcji słuchowej.

- Ćwiczenia słuchu fizycznego: rozróżnianie dźwięków (odgłosu szeleszczącej gazety, puszki wypełnionej koralikami, bębenka, kluczy, pałeczek)
- Ćwiczenia słuchu fonematycznego: różnicowanie sylab podobnych (nauczyciel wypowiada grupę sylab, dziecko daje znak, gdy usłyszy umówioną sylabę):
sza – dża, sa, ce, _sza, ża, cza, _sza
- Ćwiczenia analizy i syntezy słuchowej: wyodrębnianie wyrazów w zdaniu – przeliczanie wyrazów za pomocą kasztanów:
*Szumią liście.
Szara myszka szuka norki.
Pod drzewem leżą kasztany.*
- Podział wyrazów na głoski i sylaby . Patrząc na obrazki, dzieci nazywają je, a następnie dzielą na sylaby.
- Odróżnianie mowy prawidłowej od nieprawidłowej. Logopeda wymawia wyraz dobrze lub źle. Dzieci otrzymują polecenie, że gdy usłyszą wyraz wypowiedziany nieprawidłowo tupią nogami:
kastan, szumi, szuka, syski, kosyk, kapelusz, myska

7. Ćwiczenia artykulacyjne.

- Powtórzenie wiersza „Myszka”.
- Nazywanie obrazków z głoską „sz”.
Dzieci losują niespodzianki, w których ukryte są obrazki z głoską „sz”, a następnie nazywają to, co widzą na obrazku

VIII. Bibliografia

- ❖ Demel G. „Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola” Warszawa 1994
- ❖ Kaczmarek L. „12 przykazań logopedycznych”
- ❖ Cieszyńska J. „Metody wywoływania głosek”, Kraków 2012
- ❖ Skorek E. M. „100 tekstów do ćwiczeń logopedycznych” Gdańsk 2005
- ❖ Mieszkowicz M. „Profilaktyka logopedyczna wobec dzieci przedszkolnych” (artykuł)
- ❖ Chmielewska E. „Zabawy logopedyczne i nie tylko” Kielce 1997